

Virgöl 15 Nisan - Bilgi ve İnanç

2020-04-15 16:07:19

Bilgiyi doğru inançtan ayıran nedir?

Bir yazıda bilginin pratikte doğru inançtan bir *farkı* olmadığını, bu farkı bulmaya çalışmanın da umutsuz bir çaba olduğunu söylüyor. *Bilgi artık* unutmamız* gereken taş devrinden kalma bir kavram* diyor, inançların doğruluğunu sair yollardan test ederiz ve biliriz ki doğrudurlar veya inançların *sadece* inanç olduğunu kabul ederiz. Bilginin doğru inançtan ne gibi bir farkı olduğu belirsizdir, diyor.

Imagine that 100 prisoners are exercising in the prison yard, and suddenly 99 of them attack the guard, carrying out a plan that the 100th prisoner is no part of. Now one of these prisoners is in the dock. No further evidence is available. Guilt is 99 per cent likely, innocence 1 per cent. Should the court convict? Everyone's first reaction is – certainly not. The court has no information that rules out the defendant being the one innocent prisoner. You can't convict someone solely on statistical evidence.

Yazıda verilen bir örnek var: Bir hapishanede isyan çıkıyor, 100 mahkumun 1'i hariç 99'u gardiyana saldırıyor. Başka bir delil yok. Biri gelip mahkemenin huzuruna çıktığında gardiyana saldırmaktan cezalandırabilir miyiz? Elimizde bu insanın o masum 1 kişi olduğuna veya olmadığına dair delil yoksa, sadece %99 ihtimalle suçlu olduğuna kanaat edebiliriz ama bu *suçlu* demek değildir, o halde çoğu mahkeme sırf istatistiki delil yoluyla mahkum etmez.

Ama bir şahidimiz olduğunu ve onun da bu yargılanan kişinin *%95 ihtimalle* gardiyana saldırdığını söylediğini düşünelim. Bu durumda mahkeme tanıktan %100 emin olamasa bile orada bulunan insanı mahkum edecektir... diyor. Birinde %99 oranında eminken, diğerinde %95 oranında emin olsak da, ilkinde mahkum etmiyorken, ikincisinde mahkum ediyor olmamızı izah edemiyormuş felsefeciler.

Örnek aslında pek sağlıklı değil, çünkü gerçek hayatta istatistikler de *yorumu muhtaç* ve hukuk felsefesi genelde kişilerin eylemlerini fiillere doğrudan bağlamayı, sebep sonuç ilişkisini göstermeyi amaçlıyor. *1 adama 99 kişi saldırmış, 100 kişi gözaltına alınmış, alınanlardan biri masum* diye devam eden bir akıl

yürütmede konuyu kişilerden uzaklaştırıp, sayılara veriyoruz. *Bir tanık var, o %95 ihtimalle bu adamın saldıranlar arasında olduğunu söylüyor* ise kişinin kendisine dair bir ifade.

İnsanların hukuk ve bilgiyle kastettikleri aslında *sorumluluk*. Bütün bilgi türlerinde bir *anlatı oluşturma* mevcut, anlatı da bir şekilde olayları ve dünyayı kişilere bağlamakla mümkün. Benim her gün pencereimde oturup gelip geçen arabaları saymam bir istatistik üretir, *bugün 716 kırmızı araba geçti* dersem bu artık bir anlatıya ve bilgiye dönüşmüştür. Kırmızı arabaları değil, mavi arabaları da söyleyebilirdim, markalarına göre de gruplayabilirdim, sadece kamyonları sayardım ve bunların hepsinde yaptığım iş aynı olduğu halde ürettiğim bilgi farklı olurdu. «Bilgi» dediğimiz kavram boşlukta kendi başına durmaz, «doğru inanç»tan farkı budur, bilgiyi belli bir amaç için üretir ve sunarız, insanın kendisiyle ilgili *bilgisi* bile böyledir, kendini nasıl görmek (veya görmemek) istiyorsa kendiyile ilgili bilgiyi o şekilde inşa eder.

Bilginin doğru inançtan farkı bilginin her zaman bir *bilene* ihtiyaç duymasıdır. İnanç dediğimiz *inanan* olmadan da varolabilir, üzerinde konuşulabilir, ancak bilginin varolabilmesi ancak bir bilen sayesinde mümkündür. Bu halde *bilgisayarlar (veya kuşlar veya ağaçlar) bilebilir mi?* diye sorduğumuz da, bizim makinelere (veya kuşlara veya ağaçlara) ne kadar *kişilik* atfedebildiğimizle ilgili bir konu.

Delilerin inançları vardır ve bunların bazıları doğru olabilir. Ancak *biliyor* olmak için bizim bu inancı bilgi olarak etiketlememiz gerekir. Bir deli için söylediği ifadenin üzerinde bu etiketi yapıştırmayız ve söyledikleri *sadece inanç* olur. Diğer biri aynı şeyi söyler ve *aklı başında* olduğu için söyledikleri *bilgi* olur.

Hukukta da bu konuya dikkat edilmesinin sebebi bu olsa gerek. İşin içine *aklı başında bir insan* girdiğinde bu *bir istatistik* değil, *bir bilgi* haline gelir. İnsan gözlemlerinin istatistiklere nazaran daha *yanılabilir* olduğu doğru olabilir ancak *insanların hukuku* yanılabilir insanları tatmin etmek için oluşturulmuş ve bu sebeple bir şekilde *aklı başında insana* bağladığımız bir ifadeyi *sadece inanç* olarak değil, *bilgi* olarak görüyoruz.

Eğer bir cihaz yapsam ve bu cihaz %95 oranında kişinin yalan söyleyip söylemediğini belirlese ve verilen örnekte bu cihazı zanlı üzerinde densesek ve cihaz suçlu olduğunu gösterse, bu durumda bu cihazın çalışma prensipleri konusunda herkesi ikna ettiğim sürece bu insanın mahkum edilmesini sağlayabilirim ancak istatistik dediğimizde edindiğimiz bilginin, mahkum olacak şahısla doğrudan ilgisini kurmak mümkün olmadığı için ceza alması için yeterli değildir.

Yazıyı sevdim ve yavaş yavaş tekrar okuyorum ama doğru inancın bilgidен o kadar da *ayrılmaz* olduğunu düşünmüyorum.